

Mae rhwydwaith trafndiaeth Cymru'n seiliedig ar ffactorau daearyddol a hanesyddol. Mae'r mynyddoedd yn y canolbarth, lleoliad y meysydd glo, a phwysigrwydd y cysylltiadau economaidd â chanolfannau diwydiannol Lloegr wedi crynhoi'r boblogaeth a diwydiant ar arfordiroedd y gogledd a'r de.

Y coridorau trafndiaeth prysuraf yng Nghymru yw'r llwybrau rhwng y dwyrain a'r gorllewin ar hyd arfordiroedd y gogledd a'r de, sy'n rhan o rwydwaith trafndiaeth strategol Ewrop. Mae cefnffyrdd a chysylltiadau rheilffordd yn cysylltu porthladd Caergybi â Manceinion a Lerpwl, tra bo porthladdoedd y de-orllewin yn cysylltu â'r dinasoedd yn ne Cymru, de Lloegr ac, yn y pen draw, Ewrop.

Mae'r cysylltiadau ffordd a rheilffordd rhwng y dwyrain a'r gorllewin hefyd yn cysylltu Aberystwyth â chanolbarth Lloegr, tra bo rheilffordd Calon Cymru yn cysylltu Abertawe â'r Amwythig. Fodd bynnag, mae llai o bobl yn defnyddio'r rhain gan fod poblogaeth y canolbarth yn fwy gwasgarog.

Gan fod y prif ganolfannau poblogaeth ac economaidd yng Nghymru yn y gogledd a'r de, a chan fod y llwybrau trafndiaeth yn canolbwyntio ar gyrraedd gweddill y Deyrnas Unedig a'r tu hwnt, mae'r galw am gysylltiadau rhwng y gogledd a'r de yn gymharol isel. Mae'r prif rwydwaith trafndiaeth rhwng y gogledd a'r de ar hyn o bryd yn cynnwys:

- rhwydwaith o gefnffyrdd rhwng y gogledd a'r de, sy'n ffurfio ffigwr '8' ac yn cysylltu pedair cornel Cymru;
- rheilffordd y Gororau, sy'n cysylltu lleoliadau ar arfordiroedd y gogledd a'r de drwy'r Amwythig a Crewe; a
- gwasanaeth awyr dyddiol rhwng gogledd a de Cymru.

Effaith economaidd a chymdeithasol trafndiaeth

Yn ôl Adroddiad Eddington yn 2006, mae buddion economaidd trafndiaeth yn cynnwys:

- twf economaidd drwy'r cynnydd mewn cynhyrchu/defnyddio nwyddau a gwasanaethau, a chynhyrchiant gwell;
- ymateb gwell i newid economaidd strwythurol;
- ansawdd bywyd gwell (er enghraifft, oherwydd yr amser hamdden sydd ar gael).

Yn fwy diweddar, cafwyd cydnabyddiaeth o bwysigrwydd trafndiaeth wrth fynd i'r afael ag allgáu cymdeithasol yng Nghymru. Nododd Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2008 mai Powys, Ceredigion, Sir Benfro, Sir Gaerfyrddin, Gwynedd a Sir Fynwy yw'r awdurdodau lleol lle ceir y mwyaf o amddifadedd yng Nghymru o ran mynediad at wasanaethau. Mae cynllunwyr trafndiaeth wedi cael eu hannog i ystyried mynediad at wasanaethau a swyddi ledled Cymru i fynd i'r afael â'r materion hyn.

Yr achos o blaid datblygu cysylltiadau rhwng y gogledd a'r de

Mae'r rheini sydd o blaid cydbwysu'r blaenoriaethau rhwng llwybrau o'r gogledd i'r de ar y naill law, ac o'r dwyrain i'r gorllewin ar y llall, yn dadlau bod yr angen i ddatblygu cysylltiadau rhwng y gogledd a'r de wedi cynyddu yn ystod y degawd diwethaf. Mae'r ffaith bod y Cynulliad Cenedlaethol a sefydliadau cenedlaethol eraill wedi cael eu sefydlu yn y de wedi newid bywyd cymdeithasol a gwleidyddol Cymru ac wedi cynyddu'r galw am deithio rhwng y gogledd a'r de.

Yn ogystal, mae'r amseroedd teithio rhwng y gogledd a'r de, sy'n hanfodol ar gyfer busnesau yn y canolbarth a'r rheini sy'n masnachu yng Nghymru, yn annigonol. Byddai amseroedd teithio byrrach yn dod â buddion economaidd sylweddol, a byddai hynny'n gwella iechyd pobl ynghyd â diogelwch ar y ffyrdd gan y byddai llai o

deithwyr yn teimlo o dan straen ac y byddai'r risg o ddamweiniau'n is.

Yn olaf, byddai amseroedd teithio byrrach a chostau teithio is yn gwella'r cyfleoedd am swyddi i'r boblogaeth wledig, ac yn gwella'r mynediad at wasanaethau yn y canolbarth sy'n angenrheidiol i leihau amddifadedd.

Gwella'r llwybrau rhwng y dwyrain a'r gorllewin

Mae'r rheini sy'n rhoi blaenoriaeth i gysylltiadau rhwng y dwyrain a'r gorllewin yn ystyried bod cysylltiadau gwell rhwng y gogledd a'r de yn amcan tymor hwy.

Ar hyn o bryd, mae 'mannau prysur' pwysig a diffyg gwydnwch y rhwydweithiau ffordd a rheilffordd ar goridorau allweddol y dwyrain a'r gorllewin yn amharu ar gysylltiadau economaidd allweddol y tu allan i Gymru. Mae'n rhaid mynd i'r afael â hyn er mwyn galluogi Cymru i ymdopi a'r galw yn y dyfodol, a thrwy hynny alluogi'r canolfannau poblogaeth ac economaidd yn y gogledd a'r de i gynnal economi Cymru.

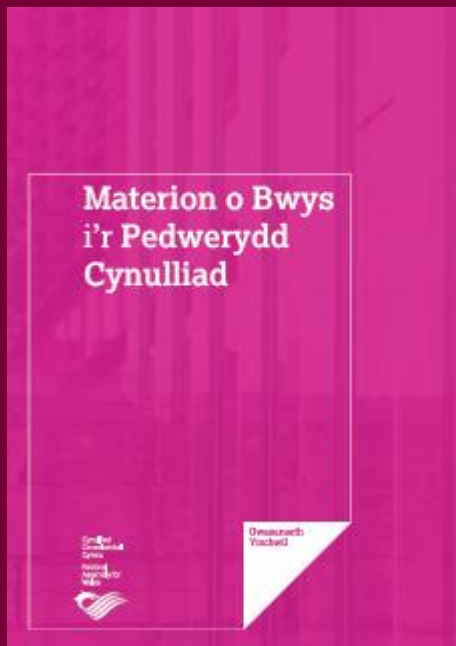
Mae'r ffaith bod rhwydweithiau cludo nwyddau Cymru a Lloegr wedi'u hintegreiddio yn golygu bod dibyniaeth ar y coridorau strategol rhwng y dwyrain a'r gorllewin. Mae cysylltiadau ffordd a rheilffordd annigonol wedi atal porthladdoedd Cymru rhag datblygu'n llawn fel canolfannau economaidd. At hynny, mae'r llwybrau dros y tir i Faes Awyr Rhyngwladol Caerdydd yn annigonol, a bu gostyngiad cyson yn y nifer sy'n defnyddio'r maes awyr yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Mae hynny'n cynyddu dibyniaeth Cymru ar seilwaith awyr y tu allan i'r wlad. Felly, bydd llwybrau dros y tir i Heathrow, maes awyr Manceinion a meysydd awyr eraill yn Lloegr yn bwysig iawn am sawl blwyddyn arall.

Yn olaf, mae'r sylwebyddion sy'n rhoi blaenoriaeth i'r cysylltiadau rhwng y dwyrain a'r

gorllewin yn awgrymu bod risg o gael canlyniadau na chafodd eu rhagweld wrth wella'r seilwaith trafndiaeth rhwng y gogledd a'r de. Er mai bwriad hynny yw adfywio ardaloedd, nid ydynt yn ystyried y polisiau cymdeithasol, economaidd a gofodol ehangach yn llawn. Er enghraifft, mae modd dadlau y gall gwella trafndiaeth er mwyn datblygu gwasanaethau a lleihau amddifadedd mewn rhanbarthau ymylol arwain at ganoli'r gwasanaethau hynny, wrth iddynt ddod yn haws i'w cyrraedd o'r ardaloedd ymylol.

Yr her i Lywodraeth nesaf Cymru fydd cydbwysu'r ddau safbwynt, gan gofio y bydd toriadau i'r gwariant cyfalaf ar drafndiaeth o fwy na 35 y cant mewn termau real rhwng 2010-11 a 2013-14.

Erthygl o gyhoeddiad gan y Gwasanaeth Ymchwil

Materion o Bwys i'r Pedwerydd Cynulliad

Mae'r ddogfen hon wedi cael ei pharatoi'n arbennig ar gyfer Aelodau'r Cynulliad gan y Gwasanaeth Ymchwil. Mae'n trafod rhai o'r pynciau hynny sy'n debygol o fod o bwys i Aelodau yn ystod y Pedwerydd Cynulliad.

Materion o Bwys i'r Pedwerydd Cynulliad

Am rhagor o gyhoeddiadau, gweler **ein tudalennau ar wefan y Cynulliad**.
www.cynulliadcymru.org/bus-assembly-publications-research.htm

Y Gwasanaeth Ymchwil
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Bae Caerdydd
CF99 1NA

E-bost: **Research.Service@wales.gov.uk**
Twitter: **[@YmchwilCCC](https://twitter.com/YmchwilCCC)**